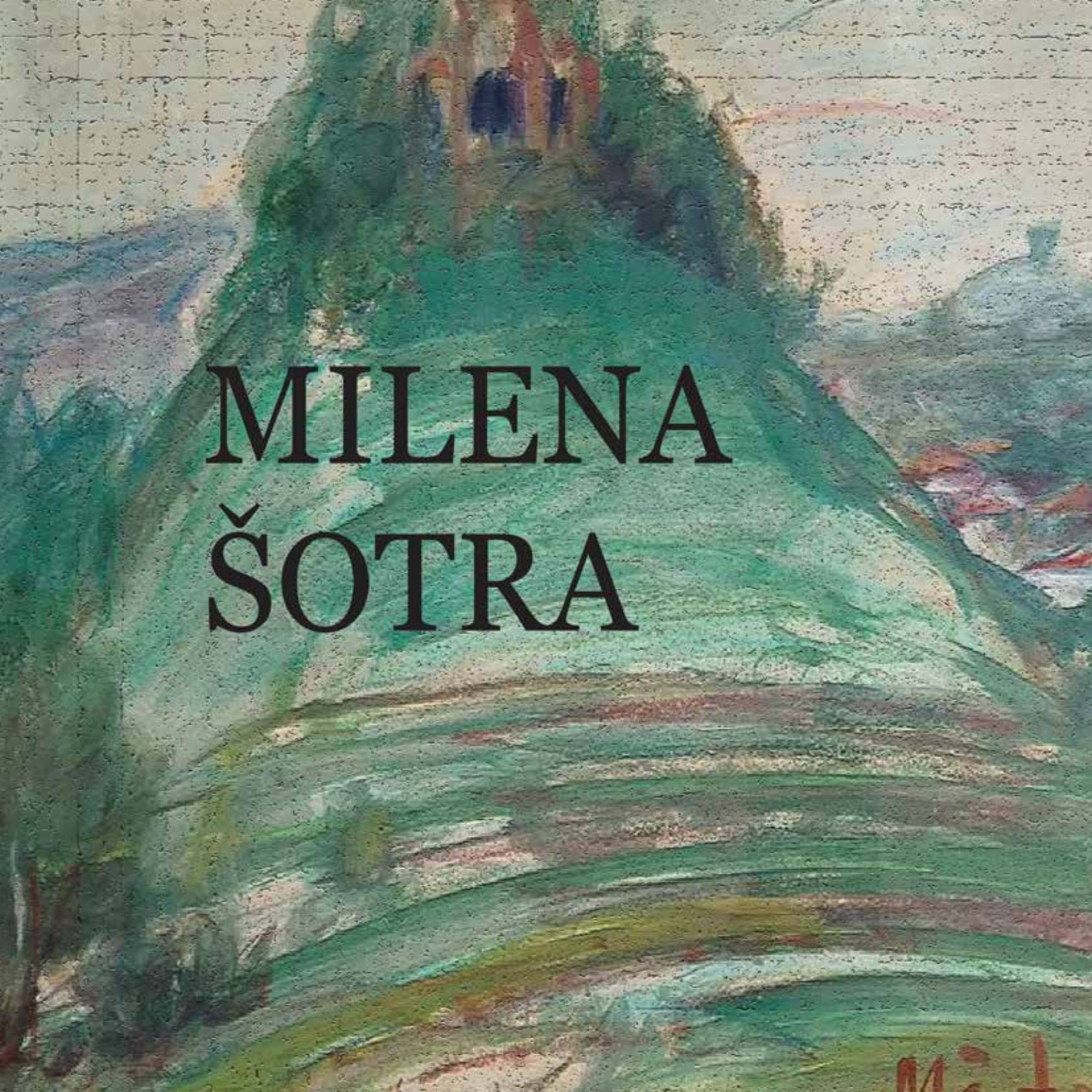
MILENA
ŠOTRA

MILENA ŠOTRA

PUTNICA, PREGALNICA, RODOLJUB

JU Muzeji i galerija Herceg Novi

(20 slika iz fundusa Milene Šotre)

МУЗЕЈ КОЗАРЕ
MUSEUM OF KOZARA

ПРИЈЕДОР, 29. СЕПТЕМБАР - 30. ОКТОВАР 2026.

O MILENI ŠOTRI

Milena Šotra Gaćinović, slikar, publicista i novinar, rođena je 1909. godine u Hercegovini, selo Pješivac kod Stoca.
Slikarstvo je učila kod Petra Dobrovića u Beogradu, Andre Lhotea u Parizu, Aleksandra Arhipenka u Njujorku i kao stipendista na njujorškoj Traphagen School. Izlagala je samostalno na dvadesetjednoj izložbi. Učestvovala je na grupnim izložbama ULUS-a (čiji je bila član), ULUBiH-a, ULUCG-a. Jedan je od osnivača grupe beogradskih umetnica „Osmi mart" koja je imala petnaest izložbi. Stalne postavke njenih slika nalaze se u Umjetničkoj galeriji Herceg-Novog, Trebinja, Podgori i manji broj u Narodnom muzeju u Beogradu.

U američkom iseljeništvu živela je od 1926. do 1932. i 1939. do 1947. godine. U Americi se aktivno bavila prosvetno-kulturnim i političkim radom sa našim iseljenicima. Sarađivala je u naprednoj štampi jugoslovenskih iseljenika u SAD i Kanadi i uređivala „Vjesnik" američkih Srba za pomoć Jugoslaviji.
Po povratku u Jugoslaviju posle drugog svetskog rata, pored novinarskog posla u Tanjug-u, Direkciji za informacije i DSUP-u, neprekidno se bavila iseljeničkom problematikom.

Bila je jedan od osnivača Matice iseljenika Srbije, njen prvi dvogodišnji sekretar i član redakcije njenog časopisa, član Glavnog odbora i redakcije publikacija Matice iseljenika BiH, saradnik Matice iseljenika Hrvatske, saradnik Enciklopedije Jugoslavije za srpsko iseljeništvo u SAD, član Saveta za iseljenička pitanja SIV-a (1958). Sarađivala je u „Borbi", „Politici", „Večernjim novostima", „Pobjedi", „Oslobođenju", „Književnim novinama" i drugim listovima. Bila je član SKJ od 1939. godine. Odlikovana je Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima, Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim zracima, Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvezdom i saveznom Plaketom bezbednosti. (preuzeto iz „Milena Šotra Gaćinović, Viđenja")

Milena Šotra u Herceg-Novom je izlagala četiri puta: 1963. Hotel „Boka”, 1971. Galerija „Josip Bepo Benković”, 1975. Galerija „Josip Bepo Benković” i 1981. Dom JNA.

Umrla je 2003. godine.

Žena-vila, radnica-pregalnica, rodoljub. Milena Šotra. Od rodne Hercegovine proputovala je skoro celi svet, bila u Americi i Parizu. Bila je prima-balerina svog života. Bila je nemiran duh, nikad zadovoljna postignutim i što nije mogla postići kroz kakvo redovnije školovanje, tražila je i postizala sama. Njen život je put kroz nemirni pejzaž nacionalne i svetske istorije i politike, koje su neminovno zahvatile i nju, uticale na njen pogled na svet, na njena opredeljenja. Udata za sveštenika Gaćinovića, krenula je u svet sa duhom pravoslavnog Boga i crkve, da bi kasnije, najviše pod uticajem braće i mladih naprednih, prošla i ona kroz fazu komunizma.

Mada odlično upoznata sa politikom, ostala je ona na kraju najviše kulturni pregalnik i umetnica.

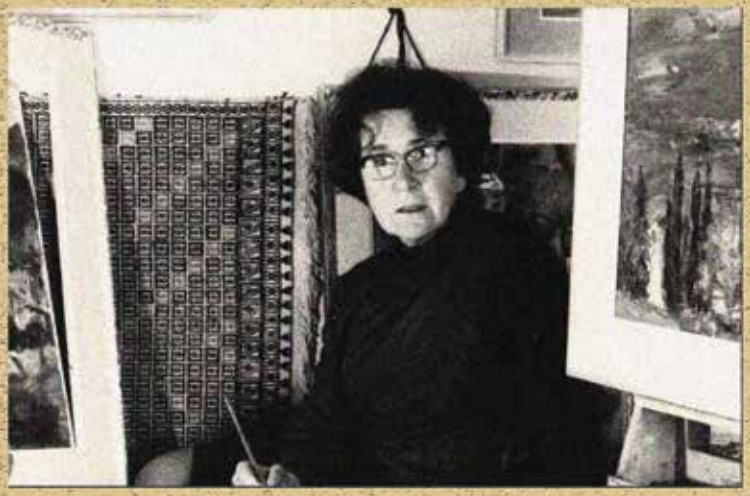

Dom Milene i Vojislava Gaćinović bio je stecište srpskih i pravoslavnih pregalnika u Kaliforniji; mesto gde su se nalazili veliki mislioci i umetnici, te je Milena imala mogućnost da upozna i Iva Andrića i Milicu, da sluša o Nikoli Tesli...i skrovište za mlade naprednjake koji su, boreći se za otadžbinu, često bežali i stradavali (Veljko Vlahović). Njen brat Branko Šotra bio je i borac i slikar i najviše je uticao na Milenu da se posveti likovnoj umetnosti.

Na turobnom Balkanu, gde je tragično izgubila i oca i majku (i više), Milena sa svojim surpugom kao da je celi život bila u egzilu, ne ostajući nigde predugo, čak praćena zbog svojih uverenja. Rastom visoka a konstitucijom tanka i naizgled slaba, zadivljuje svojom lavovskom snagom i voljom da podigne svoje dvoje dece i da sve o čemu sanja postigne: da unapređuje kulturu i prosvetu, da pruži svoj doprinos modernoj umetnosti, da rodoljubivo dela za srpske iseljenike (Amerika), čuvajući neprekidno kulturni, misaoni i jezički identitet svog naroda. Ovo je zahtevalo ne retko gladovanje i odricanje od svega udobnog. Putujući i seleći se, kao da je uvek počinjala sve iz početka, nemajući na tim počecima često ni osnovno. Potvrdila je ona time svoju neustrašivost i smelost, snažan duh koji je od te i takve životne borbe između nedaća i snova, napravio Umetnost. Umetnost, koja se samo i jedino mogla pripisati Mileni Šotri. Milena Šotra u svojoj autobiografskoj knjizi „Viđenja" opisuje svo turbulentno vreme u kojem je živela i delovala. Šotra pripada emancipovanim, modernim ženama, aktivistkinjama, koje su imale svoja uverenja i bile spremne za njih da se bore.

Šotra je, živeći u svetu režima i ubeđenja koji su se menjali i u vremenu koje su obeležile nesloge i netolerancija, tražila put sloge i mira, boreći se za svoj narod i ideju jedinstva i mira. Sjedinjavala je ona veru u hrišćansku ljubav i slogu, demokratiju i oslobođenje zemlje od fašizma. Prateći njenu prepisku možemo videti u kojim se krugovima Milena Šotra kretala. Kao umetnica i aktivistkinja, radila je Milena rešenja plakata i čestitki srcem, u smislu i duhu angažovane umetnosti i idejnosti. Ipak Šotra sa žaljenjem kaže da se nije dovoljno posvetila takvoj jednoj angažovanoj umetnosti te su njena dela ostala tematski u krugu pejzaža, portreta, mrtve prirode.

UMETNIČKO OBRAZOVANJE

Od 1934, kada se Milena sa suprugom vraća u Beograd, ona posećuje crtački kurs kojeg na Kolarčevom narodnom univerzitetu vodi Petar Dobrović.
Uoči samog rata 1938. godine, pre odlaska za Ameriku, godinu dana pohađa privatnu akademiju Andre Lota.
U Americi dve godine sa prekidima pohađa letnju školu ruskog slikara i vajara Aleksandra Arhipenka u Vudstoku. Kada su politički protivnici Mileni i Voji oduzeli parohiju, a time i sredstva za život, Arhipenko joj pomaže da dobije stipendiju za Traphagen School, Školu primenjenih umetnosti (odsek za kostim) na Akademiji u Njujorku.

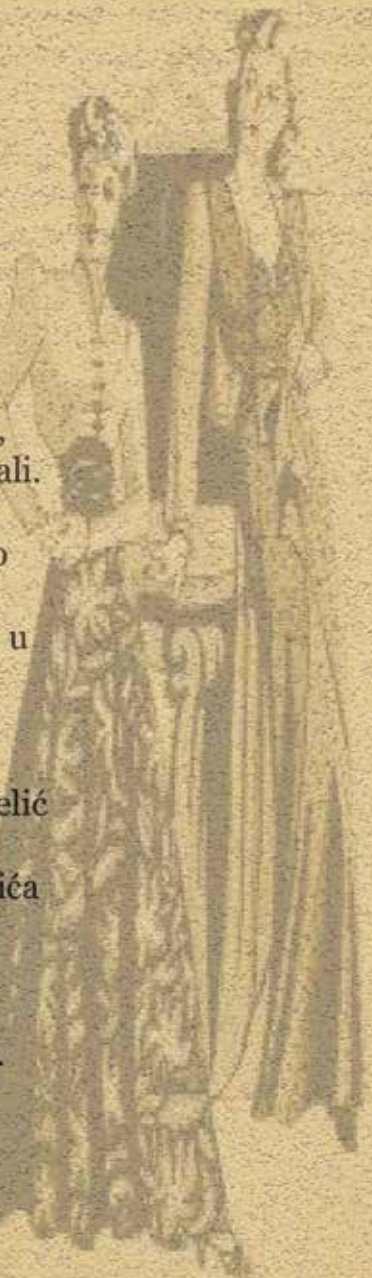

Milena je još kao devojčica pokazivala, ravnopravno sa bratom Brankom, talenat za crtanje. Ali, kaže, pošto je bila devojčica to nisu mnogo uvažavali. Prvi Milenin korak u slikarstvo pada uoči i posle Međunarodne izložbe u Parizu 1937. Tada je Milena našla slikara Mirka Kujačića koji ju je proveo po raznim galerijama i muzejima. Ovde je Milenu najviše impresionirao Van Gog, koji je u njoj začeo ideju da se oproba u slikarstvu. Po povratku u Beograd to se razvilo u neopozivu odluku. Milena kupuje uljane boje i počinje da slika. Tada je živeo i radio paviljon „Cvijeta Zuzorić", a princ Pavle je otvarao Muzej likovne umjetnosti. Počele su sa radom i dve značajne slikarske škole, koje su vodila dva eminentna slikara: Jovan Bijelić i Petar Dobrović. Mada je Bijelić hteo da bude Milenin profesor slikanja, Milena se odlučuje za časove kod Dobrovića. Na prvom času kod Dobrovića Milena se susrela ne sa teorijskim pristupom slikarstvu, već sa slikanjem akta uživo što je za to vreme bilo sasvim novo i neobično. Milena piše: „Dobrović je malo govorio, ali ono što je rekao pamtilo se čitavog života. Nikoga nije favorizirao niti je kome laskao, ali nikoga nije obeshrabrivao. Uputstva je davao vrlo ozbiljno, a od učenika je tražio ozbiljnost u radu." (112-114) Upravo kada je bila u najvećem zamahu rada kod Dobrovića i osećala se politički korisnom, Milenu i Voja zovu u Ameriku. Milena to nikako nije želela a suprug joj je ponudio da, dok on ne završi poslove u Jugoslaviji i smesti se u SAD da ona ide i radi na Slikarskoj akademiji Andre Lhote-a u Parizu, sa decom.

Šotra piše: „Iako pod teškim materijalnim uslovima, sa crvenim žigom na dozvoli za boravak u Parizu zbog političke angažovanosti u antifašističkim akcijama, tu školsku godinu radila sam kod Lhote-a, nastojeći da ne propustim ni jedan jedini dan.
Pored toga, koristila sam svaki slobodan čas da na „Grand Šumije" (školski bez profesora gde poziraju modeli) radim akt na brzinu, tzv. „kroki", ili da duže vrijeme studijski vježbam na ljudskoj figuri. To se plaćalo po nekoliko franaka na čas." (118) Dalje, ona piše: „Lhote nam je ukazivao na široki spektar pravaca i njihovih nosilaca, što je za nas značilo da možemo izabrati put i pravac koji želimo ili da tražimo sopstveni put. Ipak, da prije svega, moramo naučiti osnovno za sve puteve: TEORIJU. "(119)

Aleksandar Arhipenko bio je jedan od najvećih vajara dvadesetog veka, „najsvestraniji savremeni umjetnik u svijetu" (173). U odnosu na Lhote-a, obojica su bili samouki, ali njihovo učenje sa razlikovalo po tome što je Lhote sve bazirao na teoriji, dok je Arhipenko teoriju potpuno odbacivao. Arhipenko je imao svoje škole u Njujorku, kao i u Vudstoku, nedaleko od Njujorka. Šotra piše: „U jednoj takvoj udolini nalazila se Arhipenkova škola, sa nekoliko montažnih kućica u kojima su stanovali njegovi učenici. U sredini se nalazi atelje bez zidova, betoniran, samo sa krovom. Arhipenko je imao svoj atelje i stan, a u njegovoj blizini gradio se nov, ogroman i moderan atelje za školu." (176) Arhipenko je bio zaslužan za Milenino kasnije opredeljenje za koloristične pejzaže po kojima je najpoznatija. Ovaj period kod Arhipenka za Milenu se završio kada je Jugoslavija napadnuta (178).

LEGAT MILENE ŠOTRE I O SLIKAMA

O umetnosti Milene Šotre, fundus Narodnog muzeja na Cetinju, najlepše i najpotpunije pisala je istoričar umetnosti Ljiljana Zeković. Slažemo se da je Šotra, učeći slikarstvo, prošla i kroz savladavanje teorije te savladavanje prakse, što se sve ulilo u njen umetnički iskaz, iskren, pomalo stihijski i anahron. Njena umetnost je bila odjek njenog burnog života, nastala na putovanjima koja su taj život obeležila, u dahu, u otimanju od drugih obaveza i misija. Ukradena od ostalog vremena. Takođe se osećaju dva druga važna elementa: s jedne strane, snažni karakter koji je dao ovim slikama neku naprosto „mušku" snagu, sa druge utisak da o ma kojoj zemlji da se radi i o ma kojem motivu, u svim slikama se oseća Milenina rodna gruda, kao da je svuda videla trag svog zavičaja ili dala memoriju na njega dok je nastojala da svoje viđenje sveta prenese svom narodu i podeli ga sa njim.

Legat Milene Šotre u galeriji „Josip Bepo Benković" koji broji 40 slika predstavlja zbirku slikarskih putopisa iz 18 zemalja koju je umetnica poklonila narodu hercegnovskog kraja u čast 600-godišnjice osnivanja grada (1982).

Slike Milene Šotre, toliko lepe, koloristične, pesničke i snažne ekspresije, kao da u sebi nose trag sete i nedorečenosti; jer Milena je celi svoj život putovala, provela dugo vremena iseljenički u Americi i otuda delovala politički, prosvetno, aktivistički, rodoljubivo, dobrotvorno. Slike, koje je slikala kradući vreme od svih ostalih navedenih aktivnosti i u predasima, ogledalo su svog njenog umetničkog talenta i bojene pasije i vuku posmatrača da ih dugo posmatra dok ne upije svaki njihov detalj i gest. One jesu i ostaće svedočanstvo plemenitosti Milene Šotre, naše žene-borca i umetnice, svetskog čoveka, Hercegovke i Novljanke.

MISTRA

МУЗЕЈ КОЗАРЕ
MUSEUM OF KOZARA

У сарадњи са ЈУ Музеји и галерија Херцег Нови

ПРИЈЕДОР, 29. СЕПТЕМБАР - 30. ОКТОВАР 2026.

Издавач:
Музеј Козаре Приједор
За издавача:
Драгана Мађар, в. д. директор
Умјетнички савјет Музеја Козаре:
Алекса Милић, Милан Крајновић,
Марјан Муњиза, Жељка Паић и Владимир Влачина
Дизајн каталога:
Јелена Никчевић
Текст:
Јасмина Житник
Техничка припрема:
Зоран Совиљ
Техничка реализација изложбе:
Алекса Милић и Синиша Тимарац
Штампа
Графички атеље „ГРАФИТ" Приједор;
Тираж:
50 комада